

Akadeemikukandidaadi esitamise esildis

Lugupeetud Teaduste Akadeemia juhatus

Tuginedes Tallinna Ülikooli senati 18. septembri 2023 otsusele nr 24 esitame akadeemikukandidaadiks etnoloogia ja folkloristika valdkonnas Tallinna Ülikooli vanemteaduri Marju Kõivupuu.

PhD Marju Kõivupuu (1960) pikaajaline teaduslik tegevus on seotud uurimisteemadega etnoloogia, folkloristika, kultuuriajaloo ja (kultuuri)geograafia vallas. Tema peamised uurimishuvid katavad kultuuripärandit selle kõige laiemas tähenduses, samuti surmakultuuri, rahva- või pärimusmeditsiini ning inimese ja looduse/maastiku (pärimuslikke) suhted. Marju Kõivupuud ja Mare Kõivat on peetud rahvameditsiini uurimise eestvedajateks 1990ndate taasiseseisvunud Eestis. Sõjajärgne esimene ülevaatlik artikkel eesti rahvameditsiinist koguteoses „Eesti rahvakultuur“ (EE kirjastus 2008) ilmus just Kõivupuu sulest. Samuti on märkimisväärne olnud tema töö ristipuude ja laiemalt looduskaitse valdkonnas. Eerik Kumari looduskaitsepreemia ja looduskaitse kuldmärk aastast 2019 on sellealase tegevuse sisukuse ja tulemuslikkuse üks näitajaid.

Marju Kõivupuul on põhitäitjana väga oluline lüli paljudes Tallinna Ülikooli Humanitaarteaduste instituudi maastiku ja kultuuri keskuse suuremates või väiksemates teadusprojektides, kultuuriteaduste tippkeskuse töös ning ta on olnud väiksemate Eesti kultuuri uurivate projektide juht ja eestvedaja.

Marju Kõivupuu on tunnustatud õppejõud, kes peab või on pidanud oma erialal loenguid ja viib või on viinud läbi seminare lisaks Tallinna Ülikoolile ka Tartu Ülikoolis, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias, Usuteaduste Instituudis, Eesti Kunstiakadeemias, Eesti Maaülikoolis. Samuti on ta läbi viinud koolitusi rahvakultuuri valdkonnas Eesti Rahvakultuuri Keskuse alt. Ta on juhendanud bakalaureuse ja magistritöid ning tema juhendamisel on kaitstud doktoritöid nii eesti, vene kui ka inglise keeles. Tal on pikaajaline toimiv koostöö kolleegidega Bulgaaria Teaduste Akadeemiast, koostööalased suhted Aberdeeni ning Saranski ülikooliga, ta on pidanud külalisloenguid erinevates ülikoolides väljaspool Eestit: Helsingis, Kölnis, Szombathelys, Budapestis, Krakowis, Greifswaldis, Peterburis, Saranskis. Kõivupuu on eelretsenseerinud rahvusvaheliselt kõrgtasemeliste ajakirjade artikleid ning rahvusvahelisi teadusprojekte (*Foundation for Baltic and East European Studies* jt).

Märkimisväärne on Marju Kõivupuu ühiskondlik roll ja mõju oma valdkonna eestkõnelejana. Ta kuulub mitmete mainekate teadus- ja populaarteaduslike ajakirjade toimetuskolleegiumidesse ning olulistesse otsustuskogudesse ja teadusnõukogudesse, täites sageli ka otsustuskogu esimehe rolli (Muinsuskaitseameti juurde moodustatud looduslike

pühapaikade eksperdinõukogu liige alates aastast 2013 ja selle esimees aastast 2016; 2012. aastast vaimse kultuuripärandi nõukogu liige, Eesti kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali nõukogu liige ja esimees; TLÜ Kirjastuse üldkolleegiumi liige; metsanduse arengukava väljatöötamise töögrupi liige; riigi kultuuripreemiate määramise komisjoni liige; rahvuslooma ümarlaua liige). 2013. aastal oli Kõivupuu Eesti kultuuripärandi aasta pärandisaadik ning 2018.a Euroopa kultuuripärandi aasta Eesti juhtkomitee liige. Kõivupuu on esindanud Eestit Euroopa vaimse kultuuripärandi konverentsidel Krakowis (2016; 2019) ning Euroopa looduslike pühapaikade ümarlaval Zürichis (2011). Tema eestvõttel töötati välja unikaalsete Kagu-Eesti ristipuude kaitsekorralduskava, mis rakendus 2020. aastast.

Kõivupuu on võtnud oma südameasjaks tutvustada oma uurimisvaldkonda nii noortele kui täiskasvanutele. Tema raamatud (Eesti mütoloogia algajatele 2023; Eesti põrgute lood, 2021; Pärandiaabits lastele ja suurtele, 2019; Meie pühad ja tähtpäevad, 2018; Loomad eestlaste elus ja folklooris, 2017; Eestlase eluring, 2015; 101 Eesti pühapaika, 2011; Hinged puhkavad puudes, 2009) on teejuhiks rahvakultuuri ja kultuuripärandi mõistmisel ning mõtestamisel. Raamatud on pärvinud lugejate ja arvustajate tunnustuse. 2013. aastal ilmunud Eesti rahvameditsiini tutvustav raamat „Igal hädal oma arst, igal tõvel ise tohter. Sissevaade Eesti rahvameditsiini“ nomineeriti 2014. aastal Eesti kultuuripreemiale.

Lisaks teadus- ja teadusadministratiivsele tööle on Kõivupuul jätkunud aega ja energiat olla konsultandiks nii mitmetegi teatrietenduste ja näituste väljatoomise juures. Olulisematena võib välja tuua Estonia teatri balletietenduse „Kratt“ ja Nukuteatri etenduse „Eesti jõulud“, mille juures Kõivupuu oli etenduse konsultant ja kavalehe autor, ning 2017. aastal toimunud XII noorte tantsupeo ideekavandi võidutöö "Koit ja Hämarik" koos Meelis Kompuse, Margus Toomla, Rasmus Puuri ning Maian Kärmasega. 2016. aastal Eesti parima näituse tiitli pärvinud Eesti Tervishoiumuuseumi näituse "Loomulik surm" (2016-2017) konsultant, näituse kataloogi tekstiautor ning haridusprogrammi lektor oli Kõivupuu.

Oma tasakaaluka hoiakuga on Kõivupuu hinnatud esineja kõnelevas ja kirjutavas meedias. Märkimisväärne on tema roll olnud ka võru keele ja kultuuri edendajana.

Kõivupuud on tema erialase töö ning panustamise eest Eesti ühiskonna arengusse tunnustatud aasta kodaniku tiitliga (2013); ta on Valgetähe ordeni V järgu kavaler (2014); Eerik Kumari looduskaitsepreemia laureaat (2019) ja muinsuskaitse aastapreemia laureaat (2021).

Eeltoodu põhjal peame Marju Kõivupuud sobivaks akadeemiku kandidaadiks etnoloogia ja folkloristika valdkonnas. Kõivupuul on väljapaistvaid saavutusi nii uurimis- ja arendustöös kui oma uurimissuuna populariseerimise vallas ning ta on andnud tähelepanuväärse panuse Eesti vaimukultuuri arengusse. Rahvusteaduste eestkõnelejana ning oma valdkonna põhjaliku tundjana on Kõivupuul potentsiaali panustada igakülgset folkloristika ja etnoloogia arengusse nii kohalikul kui rahvusvahelisel tasandil.

(allkirjastatud digitaalselt)

Katrin Niglas
teadusprorektor rektori ülesannetes